

SALOMONIS CANTICUM.

TITULUS.

CAP. I, VERS. 1. Carmen præstantissimum, quod est Salomonis.

I.

CAP. I, 2—6.

SPONSA.

2. Osculetur me! oscula oris sui (mihî contingant)!
Nam amores tui vino sunt suaviores.
3. Odori grata sunt unguenta tua.
Unguentum effusum est nomen tuum,
Ideo puellæ te adamant.
4. Trahe me post te, curramus (ego et puellæ jam nominatæ)!
Introduxi me rex in sua conclavia (gy nœceum suum).
Exultemus et de te gaudeamus.
Celebremus (laudemus) amores tuos plus quam vinum:
Jure te diligunt (dignus es qui ameris).
5. Nigra ego, sed venusta, puellæ Hierosolymitanæ,
Ut tentoria Cedarenorum, ut tabernacula Salomonis.
6. Ne me (curiose) aspice, quod subnigra sim,
Quod sol me aspexerit (adusserit).
Filiî matris meæ ira exarserunt in me;
Constituerunt me vinearum custodem:
Meam ipsius vineam (venustatem?) non custodi.

NOTE.

Vers. 2. Alii, *osculetur me uno aut altero ex oculis oris ejus. Amores tui.* Alexandrini et Vulgatus legerunt *daddaiq, ubera tua.* — Vers. 3. Maurer, *ad odorem unguentorum tuorum quod attinet, bonus est, ut tobim referatur ad genit. shemanim, odor vero is sit, quem res emittit, non odoratus aut olfactus. Effusum, proprie quod effunditur* (3 fut. hophal verbi *rig*); alii, sicut *unguentum effunditur nomen tuum*, id est, fama tue late effunditur. — Vers. 4. Rosenmullerus, *interstinctionem Masorethicam secutus, jungit post te cum curramus: non male. In פ introduxit me rex sponsa indicare vult magnificentiam penetrallium, in que introducta est. Pro jure Rosenmullerus vertit rectis, i. e. recte, plane, sincere.* — Vers. 5. *Nigra*, scilicet ab æstu solis. *Cedar* est nomen tribus nomadicæ Arabiæ Deserte, a Cedare, secundo Ismaelis filio (*Gen. xxv, 13*), oriundæ; ponitur autem pro Arabibus nomadibus generatim, quorum tabernacula facta sunt e nigris caprarum pellibus, aut solis ardori semper exposita nigrescunt. Hebræi recte observant, singulas similitudines singulis membris prioris hemistichii responderi in hunc modum: *Nigra quidem sum sicut Cedarenorum tabernacula, sed formosa ut pretiosa et splendida Salomonis aulea.* — Vers. 6. *Filiî matris meæ, fratres mei, non gerunt. ex*

SALOMONIS CANTICUM.

437

eadem solum matre mecum orti, in quorum tutela et potestate Sulamith, post mortuum patrem, posita, asperere et inhumane habebatur. כרם proprie bonum, nobile, generosum, hinc sepe vineam significat.

II.

CAP. I, 7—17.

SPONSA.

7. Indica mihî, o tu, quem amat anima mea, ubi pascas gregem?
Ubi cubare facias gregem in meridie?
Quare tanquam velata sim apud sociorum tuorum greges?

SPONSUS.

8. Si istud nescis, o feminarum pulcherrima,
Egredere per ovium vestigia (iis insiste),
Et pascere capellas tuas apud, seu juxta tabernacula pastorum.
Equabus in curribus Pharaonis assimilo te, amica mea.
10. Pulchræ sunt genæ tuæ inter ordines, scil. margaritarum,
Collum tuum inter monilia pulchrum est.
11. Torques aureos faciemus, id est facio, tibi,
Cum punctis argenti.

SPONSA.

12. Dum rex esset in accubitu suo ad mensam,
Nardus mea dedit odorem suum sponsus oblectans.
13. Fasciculus myrrhæ mihî est amicus meus,
Inter ubera mea commoratur.
14. Botrus cypri est mihî amicus meus,
Qui nascitur inter vineas (hortos) Engedi.

SPONSUS.

15. En tu formosa es, amica mea! En tu formosa es!
Oculi tui sunt sicut oculi columbarum.

SPONSA.

16. En tu pulcher es, mi dilecte!
Etiam juncundus es!
Est quoque thorax noster virens.
17. Tigna domorum nostrarum cedri,
Laquearia nostra cupressi.

NOTE.

Vers. 7. Solent pastores in calidis regionibus pecora horis meridianis ad umbram et aquas adducere, ne lac per æstum corrumpatur, et pecora in periculosos morbos incidant. Cf. Virgilium, *Georg. III, 331* seqq., *Eclog. III, 98* seqq. *Velata* verecunde dictum pro *meretricis* (conf. *Gen. xxxviii, 15*); Maurer, *ignota*, i. e. ne sicut ignota et peregrina apud greges pastorum, vel sociorum tuorum, oberrans te quæram. — Vers. 9. In Hebr. est *equæ* sensu collect. cum *iod* paragog. Equos et currus ex *Ægypto*

Salomoni adductos esse constat I *Reg.* x, 28, 29; II *Chron.* i, 16. — Vers. 10. Tales ordines vel lineas margaritarum mulieres orientales in genis et mento gestant. — Vers. 12. Hæc sponsa ad socias suas ait, exponens, ut sponso gratificari et uni sibi conciliari studeat. Pro *accubitu* *fiery*, est *circuito*, vel *lecto* discumbentium, qui in orbem dispositi erant. *Nardus*, planta indica cum spica spica triticea viridi simili, ex qua oleum nardi odoratissimum et pretiosissimum conficiebatur. *Nardum*, quæ odorem spargit, hic *amicam* significare vult Maurer cum aliis. — Vers. 13. *Amicus meus*, propr. *amicus meus*. — Vers. 14. *Cyprus*, fructibus vel arbutulæ gaudis, floribus odoratis, subalbis, in racemorum modum crescentibus: quos ob colorum pulchritudinem et odoris suavitatem hodiernum feminam Ægyptiacis in deliciis esse, testatur Sonnini in *Itinerar. Engedi* (i. e. fons capri, ob situm in celsis upibus), oppidum Palestinæ Australis in deserto Judæ ad mare Mortuum, vitium et palmarum ferax. *Eque* diceret, in agro Massiliensi ficus inter vineta cœndensas aspid. — Vers. 15. *En, i. e.* quam. Maurer, *oculi tui sunt columbe*, id est, tam venusti et hilares quam sunt columbe. *Jucundus* ad amicitie et familiaritatis juvenitatem spectat. Rosenmullerus: «Elegantè sponsa magnifico regis palatio non inferiorem prædeat thorum pastoralem, quem ipsis recubantibus sub patularum arborum tegmine præbent herbe et flores.» — Vers. 17. *Ædes* etiam communes laudat sponsa, quod ex pretiosa et solida stabilique materia sint. Nonnulli hoc versu sponsi regii verba contineri censent, invitantis sponsam ad magnificentium suum palatium. Non male.

I.

CAP. II, 1—7.

SPONSA.

1. Narcissus ego sum Saronis,
Lilium convallium.

SPONSUS.

2. Sicut lilium inter spinas præstat,
Ita amica mea inter puellas.

SPONSA.

3. Ut malus inter arbores (steriles) sylva,
Ita amicus meus inter juvenes.
In umbra ejus libenter sedeo (propr. *cupii et sedi*),
Et fructus ejus dulcis est meo palato.
4. Introduxit me ad domum vini, *id est convivi et lætitiæ*,
Et vexillum ejus super me est amor.
5. Fulcite (recreate) me libis,
Sustentate (reficite) me malis:
Nam ægra amore ego sum.
6. Læva ejus (dilecti) *subdat se capiti meo*,
Et dextra ejus me amplectatur.

SPONSUS.

7. Obtestor vos, virgines Hierosolymitanæ,
Per capreas aut per cervas campi,
Ut non excitetis neque expergeficiatis amorem hunc (meam dilectam),
Donec ipsi liberit.

NOTÆ.

Vers. 1. Pro narcissus, alii cum Gesenio ponunt *colchicum autumnale*. Saron est nomen proprium

duarum regionum œmpestrium, quarum altera a Joppe usque ad Caseream se extendit, altera in Palestina septentrionali inter Thaborem montem et lacum Tiberiadis jacet. Priorem et pluribus florum generibus amonam esse, et inter flores illis nascentes et narcissum memorat Chateaubriand, *Itiner.* P. II. — Vers. 4. Sensus: Experiri me fecit dilectus meus, quam suavis sit; præfert mihi tantam vexillum amorem, quo me ad se attrahit, ut vexillo congregantur et attrahuntur milites, ut eo imper oculos conjiciant. Jarchi sensum nominis *dygo* vernacule *atraits*, i. e. attractio expressit. *Vulgatus*, *ordinavit in me charitatem*, i. e. constituit, propositum mihi sui dilectionem, cujus sequer imperium, non secus a vexillum sequuntur milites. Maurer *domum vini* interpretatur vineam. — Vers. 5. Intelliguntur hic *mala cydonia*, quibus inest recreandi vis, teste Celsio *Hierobot.* P. I, p. 261. — Vers. 7. Sponsam voti sui complendam factam obdormisse, colligere est ex verbis quæ sequuntur sponsi, feminas Hierosolymitanas, obstantis, ne amica quietem et somnum interrumpant.

IV.

CAP. II, 8—17.

SPONSA.

8. Vox dilecti mei!
Ecce hic est! Venit,
Saliens super montibus,
Subsultans super collibus.
9. Similis est (quoad celeritatem) dilectus meus caprea,
Vel hinnulo cervorum.
En! hic *jam est* distans post parietem nostrum;
Prospicit ex fenestris;
Promicat (repente et furtim prospicit) a clathris.
10. Exorsus est amicus meus et dixit mihi:
« Surge, amica mea, formosa mea, veni (propr. *ito tibi*)
Nam ecce hyems præterit,
Imber abiit, cessavit (propr. *abiit sibi*).
12. Flores in terra hac apparent,
Tempus cantus avium advenit,
Et vox turturis auditur in terra nostra.
13. Ficus rubefacit (maturat) grossos suos,
Et vites flos (id est floridæ) edunt odorem:
Surge, amica mea, formosa mea, et veni!
14. Columba mea latens in rupis fissuris,
In latebris præcipitii,
Ostende mihi faciem tuam,
Fecit me audire tuam vocem:
Nam vox tua suavis est, et facies tua vanus
15. Capite nobis vulpes,
Vulpeculas vinearum corruptrices,
Cum floreat (propr. *et florent*) vineæ nostra.
16. Dilectus meus est meus, et ego illius,
Qui pascit *gregem suum* inter lilia (in loco ameno).
17. Usque dum spirat dies (vespera describitur), fugiuntque nubes;
Revertere, similis esto, dilecte mi, caprea, vel hinnulo cervino,
Super montes præruptos.

NOTE.

Vers. 9. Parietem, scil. domus vel cubiculi. Alii, *maceriam vineæ*. — Vers. 11. Ratio additur, quæ roneus sponsam ad exeundum urget, adventus veris, cujus elegantissima jam sequitur descriptio. — Vers. 12. Veteres secutus Gesenius *zamar* vertit *putationis*, scil. vitium, non male: licet in pibel *zamar* denotet *camere, modulari*. Turturis vox aliquid gratum habet, quatenus ver adesse significat, quia nyeme turtures non apparent. — Vers. 13. Pro *rufefacit*, de Wetle, Gesenius et alii vertunt *condit*, significatu *condiendi* cadaver, i. e. suavi succo et quasi melle implet, hoc est maturat. — Vers. 14. Sulamith, quæ pavore et verecundia ducta e domo (vel vinea) exire non audent, comparatur cum columba fera, quæ aves rapaces fugiens in petra fissuris nidulatur. Cf. Homerum, *Iliad.* xxi, 494; Virgilium, *Aeneid.* lib. V, vers. 213. Pro fissuris alii vertunt *refugiis, asyis*. Legendum *mareat*, suffix, singul. tertia radicali servata. — Vers. 15. Cum Sulamith ex vinea non egrediatur, amicus eo, quod fragmentum cantici vinitorii fragmentum canit, illam ad exeundum incitare studet. Hunc versum esse carminis a scriptore Cantici non conditi, inde suadet, tum quia cum antecedentibus non coheret, tum quia in eo articulus more illius auctoris non usurpatus est. — Vers. 16. In Judea et Syria lilia in agris sponte proveniunt: hinc a Christo, *Matth.* vi, 28, vocantur *agri lilia*, aut, ut habet Syriaca versio, *lilia deserti*. — Vers. 17. Sensus: Antequam nox instet, verte te huc, amice mi, tam celeriter quam hinnuli super montes saltant. *Præruptos*, proprie *dissectionis*, i. e. montes vallibus discissi et prærupti; alii, *divisionsis*, i. e. montes qui nos invicem separant; aliis cum Vulgato *betheer* est nomen proprium loci.

V.

CAP. III, 1-5.

SPONSA.

1. Super cubili meo, noctu,
Quæsivi quem anima mea diligit (ex animo amo):
Quæsivi, neque inveni eum.
2. Surgam, age (dixi), et circumeam in urbe,
In foris plateisque quæram quem anima mea diligit;
Quæsivi, neque inveni eum.
3. Invenerunt me custodes circumeantes per urbem.
« Vidistisne, inquam, quem diligit anima mea? »
4. Vixdum transieram (discesseram) ab iis, inveni quem diligit anima mea;
Prehendi eum, nec me eum dimissurum dixi,
Donec eum introduxero in domum matris meæ,
Et in conclave genitricis meæ.

SPONSUS.

5. Obtestor vos, filiæ Hierosolymitanæ,
Per capreas aut per cervas campestris,
Ne excitetis, neve expergefatiatis amatam (propr. amorem),
Donec ipsi liberit.

NOTE.

Vers. 1. Rosenmullerus: « Narrat sponsa sociis suis quid sibi noctu acciderit, quomodo dilectum frustra in thoro quaesierit, etc. Hoc quoque interpretum plures pro somnio habent, sine idonea ratione. » — Vers. 2. *Urbs xxx' 2776'*, haud aliter ac Romanis Roma, Hebræis Hierosolyma vocabatur. — Vers. 4. *Vixidum*, proprie ut *parum quod*. In domum genitricis meæ. « Tale quid virginem pudicam inter veteres Hebræos vere facere voluisse, nequaquam est verisimile. Legimus quidem Gen. xxiv, 67, Isaacum, cum Rebeccam uxorem duxisset, eam in matris suæ tentorium, i. e. illud quod mater suæ,

dum viveret, habitavit, perduxisse. Sed virginem sponsum suum in matris ipsius domum introducere voluisse, illi in mentem ne quidem venire potuit: tantopere illud a veterum Hebræorum et hodiernorum Orientalium moribus abhorret. Hinc satis patet, *2776'*: hæc intelligenda esse. » Hæc Rosenmullerus. — Vers. 5. Adjurat sponsus Hierosolymitanas feminas, ne sponsæ quietem somniæ interpellent, cum ea nunc defatigata esset querendo tota nocte sponso undequaque. Juxta alios, sponsæ mulieres Hierosolymitanas obstetur, ut sibi de amico cogitante otium concedant.

VI.

CAP. III, 6-11.

CHORUS FEMINARUM.

6. Quænam est hæc, quæ ascendit ex deserto,
Sicut columnæ fumi,
Circumfusa suffimento (propr. *suffimigata*) myrrhæ et thuris,
Ex omni pulvere institoris, seu *septasariii* (scil. suffita)?
7. Ecce Salomonis lecticam (sellam gestatoriam)!
Sexaginta viri fortes circa eam sunt
E fortissimis Israelitarum:
8. Omnes illi gladium tenentes,
Edocti bellum;
Cujusque gladius est in femore ejus
Propter nocturnas formidines.
9. Gestatorium sibi fecit (parandum curavit) rex Salomo
Ex lignis Libani.
10. Columnas (fulera) ejus fecit argenteas,
Reclinatorium ejus aureum,
Sedile purpureum,
Medium ejus amabiliter constratum
A puellis Hierosolymitanis.
11. Exite et spectate, Sionitides, Salomonem regem,
Et coronam (seu ornatum *corona*) qua eum mater sua coronavit
Die ejus nuptiali,
Die lætitiæ cordis sui.

NOTE.

Describitur pompa solemniss, qua Salomonis sponsa ad ejus palatium deducitur. Loquentes in scenam produci videntur femine Hierosolymitanæ, quæ vers. 5 compellatæ fuerant. Quod autumant quidam, non ab omnibus feminis omnia commutata recitari, sed alia ab aliis alternatim canentibus, a vero non abhorret.

Vers. 6. Maurer vertit, *quid est hoc quod..... suffitum myrrhæ et thure*, ut describatur regalis pompæ primus et confusus adhuc aspectus. Non male. Vulgatus, et *aromatibus*, quasi legisset *mygoreth*, ex *suffitu*. Conf. Curtium, lib. VIII, vers. 9: « Cum rex (Indorum) se in publico conspici patitur, thuribula argentea ministri ferunt, totumque iter, per quod ferri destinavit, odoribus complent. » — Vers. 10. Maurer, *medium ejus exornatum est amore*, i. e. amata, quod ibi se tenet amata, jam una earum mulierum quæ *filia Hierosolymæ* vocantur. Sensus hujus loci haud satis est liquidus. — Vers. 11. Intelligitur, ait Kimchi, non corona aurea regie dignitatis insigne, sed e floribus nexa, quali sponsus ornari a matre et redimi solebat. Maurer vero: « Cogitandum est Salomo, qui cum Sulamitha pompa solemniss Hierosolymam redit, eadem corona nuptiali ornatus, quæ, cum filiam regis Ægyptiorum uxorem duceret, ornatus erat. »

VII.

Cap. iv, 1. — v, 14

SPONSUS.

1. Quam venusta es, amica mea, quam venusta es!
Oculi tui quasi columbarum (alii, *columbæ*) e peplo tuo;
Crines tui ut caprearum grex,
Quæ in monte Gilead procumbunt.
2. Dentes tui ut grex tonsarum *ovium*,
Quæ ascendunt e lotione,
Quæ omnes gemelliparæ sunt,
Neque orba (sterilis, seu pullis carens) est inter eas.
3. Sicut filium coccineum labia tua,
Et os tuum decorum;
Ut mali punici segmentum gena tua e peplo tuo.
4. Ut turris Davidis collum tuum,
Exstructa ad *suspendenda arma*,
In qua mille suspensi sunt clypei,
Omnia herorum scuta.
5. Duæ mamillæ tuæ, ut hinnulorum par,
Gemelli capræ,
Pascentes inter lilia.
6. Dum dies expirabit, umbræque fugient,
Ibo (seu *eam*) ad montem myrrhæ, et ad collem thuris.
7. Tota pulchra es, amica mea,
Nec maculæ quidquam in te est.
8. Mecum de Libano, sponsa,
Mecum de Libano veni
Prospecta ex Amanæ vertice,
Ex Seniris et Hermonis cacumine,
Ex lænarum lustris, ex pardorum montibus.
9. Corde me privasti, mea soror, sponsa,
Corde me privasti vel uno tuorum oculorum,
Vel uno colluli tui torque.
10. Quam jucundi amores tui, mea soror, sponsa!
Quam vino suaviores amores tui,
Et unguentorum tuorum odor quovis aromatæ!
11. Favum stillant tua labia, sponsa,
Mel cum lacte sub lingua tua,
Et vestium tuarum odor ut odor Libani.
12. Hortus clausus es, mea soror, sponsa,
Scaturigo clausa, fons obsignatus.
13. *Tua plantaria sunt* malorum punicarum hortus
Cum fructibus exquisitissimis (propr. pretiositatem) cypri *omni gardis*!
14. *Nardus et crocus,*

Calamus aromaticus et cinnamomum

Cum omnibus lignis thuriferis,

Myrrha et agallochum

Cum præcipuis quibusque aromatum generibus.

15. Fons hortensis (hortos irrigans), puteus aquæ vivæ;
Et fluenta (salices) e Libano (sunt in hoc horto).

SPONSA.

16. Surge, Aquilio; ades, Auster,
Perfla hortum meum,
Fluant ejus odores (vento excussi).
Veniat dilectus meus ad suum hortum,
Et comedat fructus suos exquisitissimos.

SPONSUS.

- Cap. v. 1. Venio (seu *veni*) in hortum meum, soror mea, sponsa;
Decerpo myrrham meam cum balsamo meo,
Comedo meum cum melle favum,
Bibo meum cum lacte vinum.
Comedite, sodales,
Bibite ad satietatem usque, charissimi.

NOTE.

Vers. 1. E, propr. *ab intra*, vel *pone*. *Tsamnah*, a *tseman*, quod Chaldeis est *tegere, operire*, significat *tegumentum, velum, pepulum*. Hæc vox, præter nostrum librum, tantum occurrit *Isai. XLVII, 2*, ubi Græcus Alexandrinus bene illam *καταδωπηλά σοο* reddidit; sed hic in græca interpretatione exstat *αὐτῶν τῆς αὐτοῦ*; *σοο*, præter silentium tuum, quod H. Hieronymus *absque eo quod intrinsecus latet* expressit. Illos interpretes *tsamathay* patet retulisse ad radicem *tsamath*, siluit, ut significetur aliquid quod *taceri debeat pro reverentia*. Sed nostro hoc loco hujusmodi mentio proorsu absoua videtur. Procumbunt quasi pendentes in latere montis. — Vers. 2. *Pro tonsarum* Rosenmulleris verit *æqualium*, scil. magnitudine, quod Græcus Venetus expressit voce *ἰσομετρῶν, æqualiter cassarum*. — Vers. 4. Significatur turris aliqua a Davide, cum Sionem arcem munitet, exstructa, forsân illa que *Nehem. III, 25* seqq. commemoratur. Cum tali turri comparatur collum sponsæ procerum, teresque, et monilia ac torques quæ ex collo pendent, cum armis clypeisque splendidis in turri suspensis. — Vers. 6. Maurer, *usque dum spiraverit*, i. e. se refrigeraverit dies; idem addit: « Mons et collis odores myrrhæ et thuris spargentes amorem et pulchritudinem Salamithæ *teete* significant. Alii simplicius: ubi myrrha et thus proveniunt. — Vers. 8. Invitatur sponsa cum amico relinquere prærupta montium cacumina, et prospicere, i. e. venire, in subjectas fertiles, amenissimasque Israeliticæ terre regiones. Pro *thaskouri* Vulgatus legisse videtur *thasiri* per *sin*, a *שׁוּר* *dominatus est*, hinc *coronatus est*. Amanæ et Seniræ sunt montes Libano vicini, aut ejusdem partes. — Vers. 9. Maurer, *cor*, i. e. aurum, *mihî addis, soror mea*, etc. quod minus placet. Pro *colluli*, ut $\uparrow$ terminatio sit diminutiva et charitativa, alii vertunt *collarii*. — Vers. 11. Conf. Theocriti *Idyll. VIII, 82* seq. *XX, 26* seq. — Vers. 12. Quod sponsam horto vel fonti ebberato comparat, ad quem nemini nisi domino aditus patet, illius illibatam pudicitiam et bene custoditam virginitatem spectare, vix dubium. Quam comparisonem egregie illustrant hæc Catulli in *Yern. LXII, 39* seqq.:

Ut flos in seplis sacretis nascitur hortis,
Ignotis pecori, nullo confusus aratro,
Quem mulcent æra, firmat sol, educat imber:
Nati illum pueri, nulla optavere puella.
Item cum tepui carptus deloruit unguis,
Nulli illum pueri, nulla optavere puella.
Sic virgo omnî intacta manet, tuæ chara sors est;
Cum castum amisti polluto corpore florem,
Nec puera jucunda manet, nec grata puella.

Cap. v, vers. 1. *In hortum*, ad te scilicet, qui hortus es omni plantarum eximiarum genere consitus.

VIII.

CAP. V, 2—VI, 3.

SPONSA.

2. *Derisibam* ego, sed animus meus erat vigil.
Vox amici mei *januam* pulsantis:
« Aperi mihi, mea soror,
Amica mea, columba mea, perfecta (alii, *integra, casta vel optima*) mea!
Nam caput meum rore plenum,
Cincinnati mei *pleni sunt* noctis guttis (roris nocturni). »
3. Exui, *inquietam*, tunicam meam: qui possim induere illam?
Lavi pedes meos: qui possim illos inquinare?
4. Amicus meus immisit manum suam a foramine (per fenestram),
Et viscera mea affectu commota sunt in (seu *propter*) eum.
5. Surrexi ego ad aperiendum amico meo,
Et manus meae stillabant myrrha,
Atque digiti mei myrrha manante super manubria pessuli.
6. Aperui ego amico meo;
Sed amicus meus declinaverat, abierat.
Anima mea exierat eo loquente.
Quaesivi eum, nec inveni;
Vocavi eum, nec respondit mihi.
7. Invenierunt me custodes circumeuntes per urbem,
Me verberarunt, vulnerarunt me.
Abstulerunt mihi velum meum mœniorum custodes.
8. Obtestor vos, virgines Hierosolymitanæ,
Si repereritis amicum meum,
Quid ei indicabitis?
Quod amore sum agra.

MULIERES HIÉROSOlyMITANÆ.

9. Qualis est dilectus tuus præ aliis (propr. *amico*),
Mulierum pulcherrima?
Qualis est dilectus tuus præ aliis,
Ut sic nos obtesteris?

SPONSA.

10. Amicus meus candidus et rubicundus est,
Insignis inter myriades.
11. Caput ejus ut (alii *est*) aurum purum,
Cincinnati ejus rami palmæ (alii *penduli*, eod. sensu), nigri sicut *corvus*.
12. Oculi ejus velut columbæ ad aquarum rivos,
Quasi in lacte loti, sedentes ad plenitudinem.
13. Genæ ejus sicut areolæ balsami,

- Sicut* areolæ altiores herbarum aromaticorum;
Labia ejus lilia myrrham sponte fluentem stillantia.
14. Manus ejus annuli aurei, impleti (distincti) gemma Tartessia (chrysolitho).
Venter ejus opus eboris tectum (insitum) sapphiris.
  15. Crura ejus columnæ marmoreæ,
Basibus fundatæ aureis;
Forma (aspectus totus) ejus cen Libanus (vel *Libani*),
Eximia ut cedri (vel *cedrorum*).
  16. Palatum ejus dulcedo,
Et totus ille est venustas.
Talis est dilectus meus,
Talis meus amicus,
O virgines Hierosolymitanæ!

VIRGINES HIÉROSOlyMITANÆ.

- CAP. VI, 1. Quorsum abiit dilectus tuus? Mulierum pulcherrima,
Quorsum se vertit dilectus tuus?
Et quaeremus (ut quaeramus) eum tecum.

SPONSA.

2. Dilectus meus descendit in hortum suum,
Ad areolas balsameas,
Ad pascendum in hortis,
Ad colligendum lilia.
3. Ego dilecti mei sum, et meus dilectus est meus,
Qui pascit inter lilia.

NOTÆ.

Cap. v, vers. 2. Sponsæ verba sunt narrantis, quid sibi noctu acciderit. Quæ jam narrat sponsa, in somnio ipsi oblata fuisse Maurer cum nonnullis opinatur. Somnium! Ad vers. 2 conf. Ovidium, *Amor.* II, 19, 21; Horatium, *Od.* III, 10, 2-4; Propertium, I, 16, 23, etc.—Vers. 3. Lucem hæc capiunt ex more antiquo Romanorum et Græcorum, quo juvenes amicarum suarum januis appendere solebant sarta, aut unguentis eas conspergere. Lucretius, lib. IV, 1171 seqq.:

At lacrymas exclusus amator limba sæpe
Floribus et serlis operit, præterque superbos
Unquit amaracino, et foribus macet oculos digit.

Mor ober est myrrha sponte fluens, quæ est præstantissima. — Vers. 7. Observa elegantia in hæc narratione asyndeta. — Vers. 8. Vehementia affectus abruptum orationem. — Vers. 10. In facie amici mei rubor jucundus cum candore nitido permixtus est. Pro *insignis* in hebr. est *vexillatus, signatus, circumscriptus*, ut apud Græcum Venetum. — Vers. 12. *Oculi*, etc. Videtur hæc comparatio ad nitorem et splendorem oculorum pertinere, quod columbæ, aquis gaudentes, in his sese crebro lavant, idemque munde semper nitent. Tæ ad *plenitudinem* veteres referunt ad columbas, quæ ad loca aquis plena sedent. Rectius, ut opinor, Hebræi exponunt: *Sedentes, siti oculi super plenitudinem*, id est, velut in pala, qua gemma includitur, collocati et inclusi, quasi dicat: nec nimium prominentes, nec nimium demersi, quorum utrumque in oculis indecorum est et deforme, sed ita in fossis suis collocati, ut lapilli pretiosi in palis suis. — Vers. 13. Genæ ejus tam plene sunt, et unguenta tam suaviter olent, quam areolæ herbis odoratis conside. *Mygaleth*, proprie turres, hic videntur esse *areolæ altiores*. *Myrrham*, etc. 1. e. ait Maurer, labia suavissime loquentia; Rosenmullerus: Significat fragrantem oris halitum, quem in suis dilectis passim laudant amasit. — Vers. 14. Laudantur manus digiti, pollicis molliter innitentes, qui figuram annuli faciunt. Quod vero manus dicit aureas, pertinet ad ea-

rum splendorem et puritatem ab omni labe. Tartessus lapis est veterum chrysolithus, topasus recentiorum. Huic comparantur manus ob unguis variis tinctos coloribus, quales in Oriente etiamnum pro ornatu haberi solent. Sapphirorum mentio facit ad splendorem et nitorem nudi ventris describendum. — Vers. 15. Significatur totius corporis habitus majestatis plenus. Pro *ezimia*, seu *prestans*, Maurer vertit *juvens, sellioet amicus meus*. — Vers. 16. *Dulcedo*, scilicet vocis et sermonis: palatum enim est instrumentum vocis et loquæ. *Proprie, et totum ejus desideria sunt*. — Cap. vi, vers. 2. *Descendendi* verbo utitur, quod sponsus regis a palatio suo et urbe exiit, quemadmodum iter ad aulam regiam *ascensus* supra iii, 6, dictum fuit. Sponsa hoc suo responso significat, dilectum ipsam non prorsus deseruisse, seu tantum in hortum descendisse ad colligendos flores, quos ipsi afferat. Quod versu seq. confirmatur.

IX.

CAP. VI, 4—9.

SPONSUS.

4. Pulchra es, amica mea, ut Thirza,
Venusta ut Hierosolyma,
Terribilis sicut vexillis instructa *agmina*.
5. Averte oculos tuos a me,
Nam me terrent.
Crines tui ut caprarum grex,
Quæ procumbunt *pendentes quasi de Gilead*.
6. Dentes tui ut grex ovium,
Quæ ascendunt e lotionè,
Quæ omnes gemelliparæ sunt,
Neque orba (sterilis) est inter eas.
7. Cen mali punice segmenta *sunt* genæ tuæ e tuo poplo.
8. Sexaginta sunt *mihî* reginæ, et octoginta concubinæ,
Et puellæ sine numero:
9. Una est mea columba, optima (perfecta) mea,
Unica est matri suæ,
Electa (dilectissima) genitrici suæ.
Vident eam virgines, et felicem prædicant eam,
Reginæ et concubinæ, et laudant eam.

NOTE.

Vers. 4. Jam sponsus dilectæ occurrens ejus venustatem laudat, affectui suo amatorum more indulgens. Thirza, propr. quod se gratia offert, nomen est urbis, quæ jam, Jos. xii, 24, ut regis alicujus Chananitici sedes commemoratur, postea regni decem tribuum caput fuit (I Reg. xiv, 17; xv, 21, 33; xvi, 6, 8, 23, etc.), antequam Omri sibi montem Schomron coemisset, ubi ejusdem nominis urbem excitavit. Querunt interpretes, quomodo ad commendationem pertinere possit, formidabilem esse mulierem more turmarum cum vexillis? Respondet Mercerus, quia mulier gravitate sua et majestate precis et impuris hominibus terrorem incutit, eosque a se arect, uno marito fidem servans; Maurer, quia mulier sua pulchritudine exercitus instructi et bellicosi instar animos amatorum omnium capit et vincit; Rosenmullerus: « Solent enim, ait, Orientales poete amasiarum, quas carminibus suis laudant, oculos gladii, telis jaculisque, cilia arcibus comparare, quibus amatores suos non tantum feriant, vulnerent, sed etiam, uti fingunt, nonnunquam interimant. Atque hinc est, quod earum adspectum tanquam formidolosum describunt. Conf. versum seq. — Vers. 8. Exaggerat amicæ pulchritudinem et præstantiam, aliarum comparatione. *Concubinæ* sunt uxores quidem, sed minus solemniter et inferiore conditione adscite. Tum earum, tum uxorum numerus hic

non idem est qui I Reg. xi, 3, assignatur; hinc inter interpretes alia alii concludunt. Argutæ! Ponitur numerus certus pro indefinito, ut supra iii, 7.

X.

CAP. VI, 10—VII, 11.

SPONSUS.

10. Quænam est hæc, quæ sicut aurora promicat,
Pulchra sicut luna, pura ut sol,
Formidabilis sicut vexillis instructa *agmina*?
  11. Ad hortum nucum descendi,
Ut spectarem virorem vallis (alii, *riui*),
Ut viderem num germinet vitis,
Mala punica num floceant.
  12. Nescio, *quomodo* anima mea (amore commota) me reddidit (propr. *posidit*)
Tanquam currus nobilis mei populi.
- CAP. VII, 1. Revertere, revertere, o Sulamithis!
Revertere, revertere, ut te spectemus.

SULAMITHIS.

Quid spectetis Sulamithidem
Tanquam duorum agminum choream?

SPONSUS.

2. Quam pulchri sunt gressus tui in calcæis (calcæis instructi),
O principis filia!
Femorum tuorum ambitus
Ut monilia, opus manuum artificis.
3. Umbilicus tuus crater rotunditatis (rotundus),
Qui (crater) non caret temperato vino (propr. *mixtione*):
Venter tuus tritici acervus
Liliis circumseptus.
4. Duæ mammæ tuæ ut hinnulorum par,
Gemelli dorcadis.
5. Collum tuum ut turris eburnea,
Oculi tui ut piscinæ Heshonenses ad portam Bath-rabbim;
Nasus tuus ut turris Libani,
Damascum versus spectans.
6. Caput tuum super te ut Carmel,
Et coma capitis tui ut purpura:
Captus est rex in canalibus (id est cincinnis):
7. Quam pulchra es et quam venusta,
O amor, in deliciis!
8. Statura hæc tua similis est palmæ
Et mammæ tuæ botris.
9. Ascendam, inquebam, palmam,

Apprehendam ejus palmites (e quibus fructus pendunt),
Sint, quæso, ubera tua ut botri vitis (succulenta, rotunda et mollia),
Et odor nasi (halitus) tui sicut poma (odor pomorum).

10. Palatum tuum *sit, quæso* (alii, *est*), sicut vinum optimum.

SPONSA.

Quod amico meo mollissime per guttur defluit,
Irrepens suaviter labia dormientium.

11. Ego amici mei sum,
Et super me desiderium ejus.

NOTE.

Cap. vi, vers. 10. Loquitur sponsus (vel, juxta alios, mulierum alicuarum comitatus), dilectam amicum prospiciens. Observa in hisce comparationibus gradationem. Quæ comparationes puella *venusta* cum aurora, luna et sole apud Orientalium, præsertim Arabum et Persarum, poetas frequas est. Similiter Theocritus de Helena, *Idyll.* XVIII, 26 seqq. — Vers. 11. Verba hæc cum iis quæ sequuntur interpretum plures sponsæ esse putant, hoc sensu: Ad hortum nucum descendi... et me in horto ambulante inopinato curribus popularium meorum nobilium circumdatam vidi. Non male. — Vers. 12. *Nescio, vel nescivi*, id est juxta multos, *inopinato*; Rosenmullerus: Præ animi desiderio et volucitate me non sensi quadrigis similem fuisse; qui addit comparationem a curribus desumptam videri adagiatis quid habuisse. Vulgatus post Alexandrinos, pro *populi mei nobilitas*, posuit *Aminadab*; videtur de *Abinadab* (b et m permutatis), II *Sam.* vi, 3, cogitasse. — Cap. vii, vers. 1. *Tanquam duorum*, etc., i. e. tanquam festum aliquod spectaculum, ut pudoris et modestiæ hæc sit interrogatio. Aliter Maurer cum quibusdam: *Quid spectare vultis in Sulamithide?* Respondent mulieres alicui: Spectare cupimus aliquid, quod est *sicut chorea* oppidi *Machanaïm*. In Machanaïm oppido, ait, ex antiquissima ætate sacro, solemnia, quibuscum saltationes erant conjunctæ, esse instituta verisimile est. Hinc mox Salomo, in Sulamithidis venustate laudanda, primum corporis partes, quæ in saltando maxime in oculos cadant, describit, cum alias (iv, 4 seqq.; v, 10 seqq.; vi, 4 seqq.) semper venustis hominibus descriptio a partibus corporis superioribus usque ad inferiores progreditur. Quæ omnia, ne quesita nimis videantur, timeo. — 2. Ad modestam dilectæ, suæ venustatis non conscia, interrogationem respondet sponsus illius formam per singulas corporis partes describendo. In *calceis*, in soleis vinculis coccineis pedibus alligatis, inter quæ pedum candor niveus apparuit, *Principis filia* videris. *Ambitus*: intelliguntur femora teretia et bene formata. — Vers. 5. Oculi tui tam clari et magni sunt, quam illæ piscine ample, aquis limpissimis plene, quæ sunt ad illam urbem Hesbon (ultra Jordanem, in sortu tribus Ruben) portam, quæ Bath-rabbim vocatur. Rudera hujus urbis, etiamnum *Hesbon* dicitur, una cum magna piscina in ejus vicinia vidit Burchhardt, *Travels in Syria*. Nasus turri comparatur, quod ille rectus esset, et undequaque æqualis, nihil habens obtorti. — Vers. 6. *Carmel*, mons Phœnicæ altissimus, et ad aspectu etiam jucundissimus, utpote arboribus obsitus: sic elatum caput, *erectum*, densa comarum sylvâ superbit. *Purpura*, quæ comparatione splendorem describit nigroco capellorum. De purpura scribit Plinius, *Hist. Nat. lib. IX, cap. xxxviii*: « Laus ei summæ. In colore sanguinis concreti, nigricans aspectu idemque suspectu refulgens. » Hinc purpureus est splendidus, *ἀπαλάξ*. Celebrata est poësis purpurea Nisi coma, velut Tibullo, I *Carm.* iv, vers. 63; Virgilio, *Georg.* I, 405. Horatius, lib. IV *Carm.* i, vers. 10, *obores* vocat *purpureos*, ob penarum splendorem et levitatem. Ad quem locum Porphyrio: « *Purpureum* pro *pulchro* poëta dicere assueverunt. » Per *canales* significatur nitentes capillorum cincinni, qui canalium seu rivorum instar unus sub altero longa cervicæ defluunt. — Vers. 7. *O amor*, etc., i. e. charissima omnium quæ in deliciis habentur. *Maurer, a amata in talibus deliciis*, i. e. tali venustate prædita. — Vers. 8. *Botris*, scil. uvarum, ait Maurer; *actylorum*, ait Rosenmullerus, quod præfero. Sunt in palma *ascoloth* geminæ elatæ, quæ flores, a mox fructum includunt, et sub coma dependentes ab utroque palme latere, duarum mammarum similitudinem utrumque referunt. Similiter Helenam cypresso assimilat Theocritus, *Idyll.* XVIII, 28. *Palmam*, scil. ut ejus fructibus potiar. Vers. 10. *Palatum*, i. e. sermones tui. *Quod amico*, etc., usque ad finem commatis, juxta Rosenmullerum, sunt verba sponsæ absolventis vini optimi laudem a sponso inceptam: hic enim in laudanda, quam ex dilectæ amplexibus capit, voluptate extra se raptus somno occupatur. Quod tamen negat Maurer, atque vocem *ledodis, dilecto meo*, per antiquum

librariorum errorem ex vers. 11 in vers. 10 irrepsisse. In hebr. est, *quod it*, descendit per guttur, *recta*, i. e. facillime; *irrepsit labia dormientium*, i. e. per labia in guttur suaviter et leniter delabens leniter inebriat somnumque placidum affert, soil. *sponso dormienti*.

XI.

CAP. VII, 12—VIII, 4.

SPONSA.

12. Age, dilecte mi, exeamus rus,
Pernoctemus in villis (seu pagis).
13. Mane surgamus (nos conferamus) in vineas,
Videbimus num germinet vitis,
An flores ejus se aperuerint,
Floreat mala punia.
Ibi amores meos (amoris mei documenta, amplexus) tibi dabo.
14. Mandragoræ dant odorem,
Et ante fores nostras sunt omnia præstantissima (fructus exquisitissimi);
Cum recentes (fructus), tum veteres, dilecte mi, pro te condidi.

- CAP. VIII, 1. Utinam frater meus esses,
Qui matris meæ ubera suxisset,
Tum inventum te palam exosculari possem,
Nec probo id mihi verteretur.
2. Ducam te, introducam in matris meæ domum,
Ut me doceas *rationem tui bene tractandi*.
Bibendum tibi dabo vinum condituræ (aromatibus conditum),
Et mustum malogranati mei.
3. Sinistra ejus subdat se capiti meo,
Et dextera ejus me amplexetur.

SPONSUS.

4. Obtestor vos, puellæ Hierosolymitanæ,
Ne excitetis, nec expergeficiatis dilectam hanc,
Donec ipsi libuerit.

NOTE.

Vers. 13. Describuntur veris signa, similia iis quæ cap. ii, vers. 12 et 13 habentur. — Vers. 14. De voce *ledodim* mandragoras denotante vide Wineri *Bibl. Realwoerterbuch*, sub voce *Alraun*; Bertolini, *Comm. de Mandragoris*, Bologna 1836. Hic ideo mandragoræ commemorantur, non quia iis inest aliqua ad amoris virtus, ut totius fere Orientis opinio est, sed quia earum flores veris sunt signum. *Et ante fores*, etc. q. d. Non longius proficiscendum est, ut omnis generis fructus suaves et delicioosi inveniantur. Inter alia amoris documenta apud pastores illud unum erat, ut poma dilectis suis asservarent. Conf. Virgilium, *Ecol.* I, 36; Tibullum, I, *Eleg.* 5, vers. 31; Ovidium, *Metam.* lib. XII, vers. 812 seqq. — Cap. viii, vers. 2. Maurer verit, *ducerem, introducerem, doceres*, et ita deinceps usque ad finem commatis. Rosenmullerus autem cum Vulgato, *ducam*, etc. Coherent enim hæc cum iis quæ præcedunt, hoc sensu: Jam cum mihi non sit concessum, tibi, tanquam fratri, amoris documenta palam dare, in matris meæ domum te introducam. Conf. supra cap. iii, vers. 4. Pro *mustum* hebræa habent *succum* proprie *pressum*. Vini e malis punicis, *rhotas* dicit, confectionem docet Dioscorides, lib. V, cap. xxxiv.

XII.

CAP. VIII, 5-7.

VIRGINES IEROSOLYMITANÆ.

5. Quanam est ista quæ ascendit ex deserto,
Innixa amico suo?

SPONSA.

Sub malo ista te excitavi,
Ibi (sub hac malo) te enixa est mater tua,
Ibi enixa est et peperit te.

9. Impone me tanquam sigillum cordi tuo,
Tanquam sigillum brachio tuo.
Nam potens mortis instar est amor,
Inflexibilis ut oreus est ardor amoris,
Ardores ejus sunt ardores ignis,
Flamma Jovæ.

7. Aquæ multæ non possunt exstinguere amorem,
Nec flumina illum obruere.
Si quis omnes domus suæ facultates pro eo dederit,
Omnino sperneretur (proprie contemnet eum).

NOTE.

Vers. 5. Ultima aperitur scena, cum desideris potiti amantes familiari invicem consortio utuntur. Conspicitur sponsa dilecto suo juncta et ab illo e deserto domum deducta. Pro *innixa* sunt Hebræi qui *mithraphegeth* reddunt, *oblectans se*: utrumque expressit Vulgatus. *Excitavi te*, scil. ad mei amorem, ut allusio sit ad II, 3. Maurer: Te in umbra hujus mali meridie quiescentem interdum expergefecit. Cydoniam malum apud alios quoque populos amoribus dicatam fuisse, observat Celsius, *Hierobot.* part. I, p. 263; hinc Venus in status cydonium dextra gerit; hinc quoque τὸ ποικεῖον, *malis petere, malum mittere, malum dare*, locutiones frequentes apud Grecos et Romanos. Tæ hic vult Maurer designare alium locum, ad quod perveniens sponsa hæc dicit. Male Vulgatus *corrupta est, violata est*, quod hebraice esset *choubelah*. Maurer post Michaelis proprie hoc accipit: quia, ait, in Oriente non raro accidit, ut mulieres in aperto pariant: conf. *Gen.* xxxv, 16. Aliter Rosenmullerus: Quænam modum, inquit, fingunt Apollinem sub palma, nobilissima arbore, natum, ita sponsa hic amicum suum sub malo, amori dicata, natum ait, ut significet, jam natali loco præmonstrari, illum sui amorem in aliis excitare. — Vers. 6. Annulus signatorius de manu nunquam deponitur, et in summo est pretio; sensus est: Magni me æstima, charissimam me habe. Deinde amor comparatur tum morti, cui nihil resistere potest; tum inferno, eorum, quos retinet, tenacissimo; tum denique igni. — Vers. 7. Pro eo, scil. sibi conciliando aut exstinguendo.

XIII.

CAP. VIII, 8-14.

SPONSÆ FRATRES.

8. Soror est nobis parva (non sponsa, sed a lia natu minor),
Necdum mammæ ejus sororiant.
Quid hac sorore nostra faciemus,
Die quo eam alloquentur?

9. Si murus est, exstruemus in ea pinnam (sen *arcem*) argenteam;
Si janua, muniemus (propr. *coarctabimus*) tabulis cedrinis.

SOROR (SPONSÆ).

10. Murus ego sum, et ubera mea ut turres.
Tum ero apud eum (regem) tanquam illa (sponsa) quæ pacem (gratiam) invenit.
11. Vineæ est Salomoni in Baal-Hamon,
Quam custodibus (colonis) tradidit,
Ut singuli pro illius fructibus mille afferrent argenteos (sicos).
12. Vineæ mea quæ mihi est, coram me est (eam curo ipsa);
Mille (argentei) sint tibi, o Salomo,
Et ducenti custodientibus fructum ejus (ironice dictum)!

SPONSUS.

O tu quæ in hortis habitas,
Socii attendunt ad vocem tuam,
Fac ut audiam eam.

SPONSA.

14. Fuge (festina), dilecte mi, capræ aut hinnulo cervino assimilis,
Super montes aromatum.

NOTE.

Vers. 8. Quorundam et de qua hic sit sermo, interpretes dissentiunt. Multis soror est ipsa sponsa, quam sequamur sententiam, versio nostra docet. In matrimoniis virginum antiquissimis temporibus apud Hebræos fratres æque, imo potius quam parentes, consultos fuisse, et omnino fratres sororum suarum tuendarum jus habuisse, colligitur ex *Gen.* xxiv, 30; xxxiv, 13; *Jud.* xxi, 22. Attoque puellam, i. e. eam uxorem petere. Alii vertunt, *quo de ea sermo fiet*, eodem sensu. Conf. I *Sam.* xxv, 30. — Vers. 9. Quod fratres statuunt, verbis mere ænigmaticis exprimitur: Si aditus ad eam procis non patet, si ea pudicitiam servaverit, eam ornabimus, honore et præmio eam afficiemus (Rosenmullerus: Ampla et pretiosa sponsalitia pro ea stipulabimur); si procis faciliem præbet aditum, arctius eam concludemus. — Vers. 10. Soror, auditis fratrum verbis, indignabunda dicit, murum ipsam futuram esse, non januam. Tum ego apud regem et ipsa eandem gratiam inibo quam consecuta est soror major natu. — Vers. 11. Baal-Hamon, idem, ut videtur, locus atque ille de quo *Judith*, cap. viii, vers. 3, in ditione regni Ephraimitici sita fuit. — Vers. 12. Maurer vinea est *inocentia, pudicitia*. Verba *tui Pacifici* in Vulg. sunt genitivi casus, significantia: tibi, o Salomo. — Vers. 13. Sponsa cum aliquantisper conticisset, interjecto de ejus sorore episodio, jam rogat sponsus amicum, ut carmen canat sibi sociisque. — Vers. 14. Hæc sponsæ responsio quibusdam videtur ipsa hilenæ a sponso pelita. *Berach* hic valet *sob, celeriter converti te*, scil. ad me, hoc est, veni mecum super montes, etc. Conf. supra II, 17.